

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ РЯТУВАЛЬНИКІВ ЯК ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР ЕФЕКТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. Зміни, що відбуваються в сучасних підрозділах ДСНС України, потребують від особистості рятувальника такої психологічної готовності до діяльності, яка б дозволила включитися в реальний виробничий процес без додаткової підготовки з урахуванням нових соціальних і професійних вимог. Визначення психологічної готовності до професійної діяльності необхідно починати здійснювати безпосередньо в професійному навчальному закладі, з урахуванням структури психологічної готовності спеціалістів певного профілю діяльності та систематично продовжувати під час службової діяльності рятувальників. Важливими умовами є визначення відповідності схильностей і спроможностей рятувальників характеру професії, удосконалювання професійно важливих якостей особистості, що дозволить забезпечити успішність їхньої службової діяльності.

Для успішного формування психологічної готовності рятувальника потрібен психологічний аналіз його професійної діяльності, її структури і функцій у співвідношенні з мотиваційною сферою особистості. При цьому особлива увага звертається на те, що структуру психологічної готовності необхідно розглядати в зіставленні з тим, яку діяльність буде здійснювати рятувальник - виконавчу або організаційну. Системно-діяльнісний підхід до вивчення індивідуальності визначає те, що аналіз професійної діяльності фахівця складається з виділення дій і операцій, що входять до її структури, виявлення динаміки діяльності, визначення засобів контролю діяльності, певної мотивації. Об'єктом аналізу є індивідуальні стилі діяльності, що відзеркалюються в різноманітній організації і послідовності виконання дій і операцій. Визначення психологічної готовності рятувальника до виконання професійних дій базується на уявленнях про властивості, якості, риси особистості, сукупності індивідуальних особливостей. Індивідуальні особливості особистості зумовлюють стиль діяльності. Подібний підхід дозволяє обгрунтовано вибрати методи визначення психологічної готовності рятувальника до екстремальних умов реальної службової діяльності.

Виклад основного матеріалу. Розкриття проблеми психологічної готовності рятувальника до службової діяльності потребує визначення того, як виникають і розвиваються професійні наміри, як вони реалізуються в діяльності, які чинники їх визначають. Дуже важливою є мотивація професійної діяльності особистості, яка спонукається декількома мотивами, що складають певну структуру. У процесі освоєння діяльності структура мотивів змінюється, що обумовлює динаміку професійної спрямованості. Виявлення особливостей мотиваційної сфери особистості рятувальника як у професійній діяльності, так і поза нею, дозволяє визначити, наскільки він психологічно готов виконувати

професійні функції в повсякденних, особливих та екстремальних умовах діяльності.

Такі психологічні критерії, як рівень розвитку професійно значущих якостей особистості, психологічний комфорт є одними з основних у процесі професійної адаптації рятувальників у підрозділах. Результати адаптації залежать від рівня їх психологічної готовності до виконуваних завдань, мотивації поведінки. Процес адаптації може бути прискорений за рахунок ознайомлення рятувальника з можливими ситуаціями майбутніх дій, активізації суспільних мотивів поведінки, формування знань, умінь і навичок, яких спочатку бракує, високої активності пізнавальних процесів.

У визначенні психологічної готовності рятувальника відіграє величезну роль урахування індивідуальних стилів професійної діяльності, що потребує застосування різноманітних критеріїв успішності діяльності, а відповідно і різноманітних методик їх визначення. При цьому необхідно враховувати динамічність критеріїв, пов'язану зі змінами в психофізіологічній і психологічній структурі діяльності як у процесі навчання, так і при набуванні професійного досвіду. Отже, визначення психологічної готовності особистості до професійної діяльності в різні періоди навчання і безпосередньо у діяльності здійснюється за допомогою різноманітних методик.

Психологічна готовність допомагає рятувальнику найбільш раціонально використовувати свої можливості, особистісні якості, уміння і навички при виконанні професійних функцій, вносити необхідні зміни у свою діяльність із метою підвищення її ефективності. Тому актуальним є аналіз структури психологічної готовності рятувальника до певної діяльності, визначення критеріїв, умов, які визначають тривалість і стійкість проявів, динаміку психологічної готовності особистості.

Результатом такого аналізу є створення професіограми відповідної діяльності. У ній відбивається психофізіологічна характеристика діяльності, описуються професійно важливі якості людини, дається характеристика організації і умов праці, опис самої діяльності, вимоги до загальної та спеціальної підготовки, необхідної для здійснення даної діяльності. На основі проведеного аналізу розробляється структура психологічної готовності особистості до професійної діяльності.

Одним із важливих показників психологічної готовності рятувальника до професійної діяльності є рівень розвитку його мотиваційної сфери. При вивченні даного компонента структури психологічної готовності рятувальника необхідно виходити з того, що мотивація є сполучною ланкою між навчально-професійною та практично-професійною діяльністю. Вона впливає на вибір і успішність навчання професії, визначає особливості взаємодії особистості в професійному колективі.

Ускладнення професійної сфери висуває все більш високі вимоги до розумової діяльності особистості фахівця. Сучасна організація службової діяльності рятувальників, крім особистої участі в ліквідації чрезвычайної ситуації, вимагає від них також кваліфікованого виконання функцій керівника різноманітних підрозділів.

Тому при організації службової діяльності рятувальників необхідно урахувати їх психологічну готовність, інтелектуальні можливості, особливості професійного мислення, застосовування отриманих знань, вмінь при вирішенні професійних завдань, що виникають у реальній службовій діяльності, тому що в ході їх розв'язання формуються необхідні професійно важливі якості.

Висновки. В умовах сучасної службової діяльності виникає необхідність, щоб рятувальник володів не тільки суто професійними вміннями й навичками роботи на певному виді устаткування або в галузі спеціальної технології, але і знаннями в галузі організаційної психології, психологічними особливостями організації службової діяльності особового складу, тобто був спроможним справно організувати роботу з членами підрозділів, із кожним рятувальником. Отже, психологічну готовність рятувальника до діяльності необхідно розглядати не тільки з позиції володіння ним відповідними спеціальними знаннями, вміннями і навичками, але і з урахуванням наявності знань, навичок і вмінь для здійснення організаторської та управлінської діяльності.

Визначити психологічну готовність до організації службової діяльності рятувальників до діяльності в повсякденних, особливих та екстремальних умовах - це значить мати підстави і можливості робити висновок про наявність не тільки сформованих професійних знань вмінь та навичок, але і засобів реалізації їх на практиці.

Недостатня теоретична і методична розробленість даної проблеми, відсутність комплексного підходу до її дослідження не дозволяли досі подолати суперечність між засобами контролю якості підготовки рятувальників і підходами щодо визначення їхньої психологічної готовності до організації професійної діяльності особового складу підрозділів. Це підтверджує актуальність розробки і апробації відповідного комплексного підходу для визначення психологічних показників готовності особистості рятувальників до організації та здійснення службової діяльності.

Література

1. Корольчук М. С. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах: навч. посіб. [для студентів вищих навчальних закладів] / М. С. Корольчук, В. М. Крайнюк. – К.: Ніка-центр, 2006. – 580 с.
2. Кучеренко С. М., Кучеренко Н. С. Формування психологічної готовності фахівців технічного профілю як фактора ефективної організації професійної діяльності / С. М. Кучеренко, Н. С. Кучеренко, О.О. Назаров // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки» - Вип.3, Т1. – Херсон, ХДУ, 2018. – 225с., С. 196-201
3. Основи психологічного забезпечення діяльності МНС: [підручник] / За заг. ред. проф. О.В. Тімченка – Харків: Вид-во УЦЗУ, 2009. - 217 с.